

Stává se Česko rájem sekt?

Právo 17. Června 2008

Měli středoškolské až vysokoškolské vzdělání. Rozuměli hudbě. Pocházeli z dobře situovaných rodin. Přesto figurují v nejznámějších případech sektářství u nás po roce 1989, v kauze takzvané Aničky a společenství Jiřího Adama. Religionista David Václavík z Masarykovy univerzity v Brně označuje vzorek lidí z obou kauz za téměř reprezentativní vzorek jedince označovaného v Česku jako „sektář“. Slovo "sektář" nicméně používá nerad. „V češtině v sobě nese cosi negativního. Dávám přednost termínu stoupenec novodobého náboženského směru nebo alternativní religiozity.“

Je náhodou, že kauza Anička i Adamova společenství mají kořeny na Moravě?

Mají kořeny v Brně a Brno není Morava. Je to druhé největší město v ČR, s velkou kumulací možných konvertitů, mimo jiné vysokoškoláků, slušně situovaných lidí. Vedle Prahy je nábožensky nejpestřejším městem. Spojení zmíněných skupin s Brnem je dáno i tím, že vyšly z učení Hnutí grálu, které tam má relativně silnou základnu. Obecně platí, že stoupenci nonáboženství vycházejí právě z měst. Působí nejčastěji v oblastech, kde mají slabou pozici a tzv. tradiční. Morava není jiná než Čechy. Vezměte třeba parsifality nebo vesmírné lidi, to jsou ryze české záležitosti.

Parsifalítě, Kuřim, Adamovo společenství. Proč vyšli zrovna z Hnutí grálu?

Je to učení, jež podává široká řešení životních situací založená na směsi východní mystiky, křesťanství, ezoteriky a dalších směrů. Zdůrazňuje individuální hledání „pravé pravdy“. Někteří lidé tu rovinu překročí a dělají z ní kolektivní vychování. Začnou v sobě vidět mesiáše, učitele. To byl případ pana Adama, který se chápal zřejmě jako duchovně vyspělá bytost, nebo Jana Ditricha Dvorského, jenž se označil za mesiáše a vedl parsifality.

Zkoumal jste Adamovu sektu. Jak jste se k ní dostal?

Víceméně náhodou. Náš ústav ve spolupráci se Sociologickým ústavem Akademie věd ČR má velký výzkumný projekt zaměřený na proměny náboženství v české populaci po roce 1989. V rámci něj jsme loni mapovali dvě lokality - Mikulov na Moravě, vnímaný jako baštu katolíků, a Českou Lípou, dlouhodobě nejateističtější okres u nás. V Mikulově jsme se ptali lidí, zda neznají případné stoupence různých náboženství. Na pana Adama nás upozornili sousedi.

Kdy jste ho kontaktovali?

Na sklonku loňského roku. Jeden z našich výzkumníků s ním udělal několik rozhovorů v Brně a v Mikulově. Není z nich patrné, že by skupina vykazovala nějaké patologické jevy. Vůbec problematické bylo o té skupině mluvit. Šlo o dva lidi, pana Adama a jeho ženu. V domácnosti byla přítomna i mladá slečna. Média tuším dnes o ní píšou jako o Ivaně. Výzkumník netušil, že vše šetří policie.

Máte představu, kolik měl pan Adam stoupců? A jak společenství nazýval?

Pokud vím, jeho skupina nemá oficiální označení. Nejčastěji si říkali Rodina. Vedle lidí, které výzkumník zastihl, zaznamenal kontakty na lidi, kteří pomáhali Adamovým stavět dům v Brně.

Označovali se tito lidé za náboženskou skupinu?

Proti tomu se ostře ohrazovali. V náboženství viděli něco pokleslého, degradujícího. Vnímali se jako reprezentanti nadčasové pravdy. S velkou pravděpodobností se dá říci, že očekávali konec světa. Podle našich zjištění to mělo být už příští rok, termín se mohl měnit, posouvat.

Vycházelo učení z nějaké knihy?

Na dotaz, z čeho čerpá, hovořil pan Adam obecně o knize, posvátné knize. Náš člověk podle dalších výroků odhalil, že jde skutečně o Hnutí grálu, i když se učení od něj odchýlilo.

Jaké byly ty zmíněné odchylky?

Skupina byla například až fanaticky ekologická. Snažila se o extrémní soběstačnost. Všechno, co vyprodukovali, spotřebovali. Nic nenechávali ležet ladem. Spotřebovávali opravdu vše, od hřebíků, které našli na ulici, až po vlastní výkaly, které posloužily jako hnojivo na vinohrad.

Zmínil pan Adam ženy, které s nimi žily v domácnosti? Podle policie pro něj otročily.

Nemluvil o nich. Co vím, ženy se k němu nastěhovaly v těžké životní situaci. Jedné zemřel manžel, druhá se rozvedla. Vztah s panem Adamem udržovaly dávno předtím. Vstoupily do komunity, staly se součástí nové rodiny, a tak to asi vnímaly. Roli v tom mohlo sehrát i to, že pan Adam byl poměrně úspěšný léčitel a má bezesporu charisma.

Vrátím se ke kauze Anička. Dokážete ji jako odborník rozluštit?

I když se religionistikou zabývám 15 let, zcela upřímně říkám, že je pro mne záhadou. Byla tam bezesporu náboženská motivace. Vše se jí ale vysvětlit nedá. Proč si třeba nahrávali mučení dětí? Klíčové postavy - ať už za ně považujeme slečnu Škrlovou, či jejího otce - však sehrály role duchovně výjimečných postav, vyšších duchovních bytostí, byly tak vnímané okolím.

Jádro v kauze Anička tvoří vysokoškolsky vzdělaní lidé. Je to výjimečné?

To, že se nová náboženství soustředí na lidi z okraje společnosti, je mýtus. Nejčastěji oslovují právě jedince vzdělané, citlivé, schopné klást si otázky o smyslu života, o vlastní existenci a připouštějící si i formu alternativního řešení problémů. Nespokojí se s odpovědí - máme špatnou vládu, nejsou peníze. Příčinu problémů hledají hlouběji.

Lze mluvit v ČR o rozmachu sektářství?

Není to jev posledních pár měsíců nebo let. První velká vlna nastala počátkem devadesátých let. Vývoj u nás kopíruje to, co probíhalo v USA, západní Evropě před třiceti lety. A jak chcete vůbec definovat sekty? Pokud je budeme chápat jako uzavřené skupiny s jistými totalitárními rysy, najdeme je v politice, v ekologických hnutích, v tradičních náboženstvích. Podle některých formálních znaků by za sekty mohly být považovány třeba mnišské řády.

Proč u nás nová náboženství posilují a ta tradiční téměř vymírají?

Nové náboženské směry jsou flexibilnější. Lépe najdou potřeby člověka v postmoderní době, nabízejí témata, která jsou pro mnoho lidí důležitá, jako jsou třeba sebezdokonalování,

individuální rozvoj, ekologie, globalizace. Mnohé působí jako marketingové firmy, jejich mise si nezdají s reklamními kampaněmi. Nebojí se jít mezi lidmi. Podívejte se na Svědky Jehovovy, kteří u nás od roku 1989 zvýšili členskou základnu o sto procent. Stali se čtvrtým největším náboženstvím v ČR.

Tradiční církve si takto veřejnost podmanit nedokážou. Jsou jako mastodonti. Koho z Čechů zajímají potraty, registrované partnerství, s nimiž přicházejí katolíci? Jak působí spojení tématu a církve, je snad nejlépe vidět na Československé církvi husitské. Vznikla po válce, nabídla spojení náboženství a nacionalismu, bodovala. Model už nefunguje, ona téměř zaniká.

Kolik je v Česku vlastně ateistů?

Podle statistik šedesát procent. Otázkou však je, co si pod pojmem ateista představit. Velká část těch, kteří bývají označováni za ateisty, totiž podle dílčích průzkumů věří třeba v horoskopy, léčivou sílu kamenů, budou říkat, že existuje něco mezi nebem a zemí. Nazýváme to privatizovaným náboženstvím, každý si ho dělá na míru podle sebe. Češi nechtějí být přímo spojeni s konkrétní církví, mají velkou nedůvěru k náboženským institucím.

Lenka Hloušková, Právo